

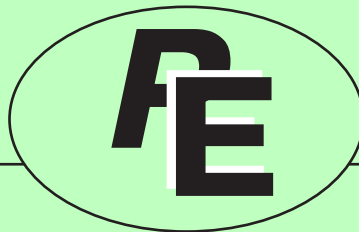
ISSN 1562-0905

Регіональна **ЕКОНОМІКА**

95 років

№3

2013

Науково-редакційна рада

В.С. Кравців, О.І. Амоша, А.М. Асаул (Росія), Б.В. Буркинський, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, В. Діну (Румунія), В.К. Євдокименко, П. Кузмішин (Словаччина), В.К. Мамутов, Р. Патора (Польща), Л.Г. Руденко, Т.С. Смовженко, Ю.Ю. Туниця, О.І. Фурдичко

Редакційна колегія

В.С. Кравців (*головний редактор*), Л.К. Семів (*заст. головного редактора*), О.В. Караванський (*відповідальний секретар*), І.В. Алексєєв, Г.І. Башнянин, С.Й. Вовканич, І.О. Галиця, М.О. Данилюк, В.С. Загорський, С.О. Іщук, М.А. Козоріз, М.І. Крупка, О.Є. Кузьмін, М.З. Мальський, А.Ф. Мельник, В.П. Мікловда, Н.А. Мікула, І.Р. Михасюк, А.І. Мокій, В.І. Павлов, С.М. Писаренко, С.А. Романюк, У.Я. Садова, І.М. Синякевич, Р.А. Слав'юк, О.І. Шаблій, Л.Т. Шевчук

Scientific and Editorial Council

V.S. Kravtsiv, O.I. Amosha, A.M. Asaul (Russia), B.V. Burkynsky, V.M. Geyets, B.M. Danylyshyn, V. Dinu (Romania), V.K. Yevdokymenko, P. Kuzmishyn (Slovakia), V.K. Mamutov, R. Patora (Poland), L.G. Rudenko, T.S. Smovzhenko, Yu. Yu. Tunytsya, O.I. Furdychko

Editorial Board

V.S. Kravtsiv (*editor-in-chief*), L.K. Semiv (*vice-editor-in-chief*), O.V. Karavansky (*executive secretary*), I.Ye. Alyeksyeyev, G.I. Bashnyanyn, S.Y. Vovkanych, I.O. Galycya, M.O. Danylyuk, V.S. Zagorsky, S.O. Ishchuk, M.A. Kozoriz, M.I. Krupka, O.Ye. Kuzmin, M.Z. Malsky, A.F. Melnyk, V.P. Miklovda, N.A. Mikula, I.R. Mykhasyuk, A.I. Mokiy, V.I. Pavlov, S.M. Pysarenko, S.A. Romanyuk, U.Ua. Sadova, I.M. Synyakevych, R.A. Slavyuk, O.I. Shabliiy, L.T. Shevchuk

Засновники журналу:

Журнал зареєстрований Міністерством України у справах преси та інформації 18.01.1996 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 1807

Національна академія наук України, Міністерство економіки України, Інститут регіональних досліджень НАН України, Інститут економіки промисловості НАН України, Українська асоціація регіональних наук

Видавець: Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України.
Видано за участю Університету банківської справи Національного банку України.

Адреса: вул. Козельницька, 4, м. Львів, 79026
тел.: (032)270-71-68, 270-71-00
факс: (032)270-70-58, E-mail: irr_re@mail.lviv.ua

Журнал включено в Перелік наукових фахових видань в галузі економічних наук, затверджений Постановою президії ВАК України від 16 грудня 2009 р. №1-05/6.

© Інститут регіональних досліджень НАН України
Регіональна економіка, 2013

2013
№3 (69)

ISSN 1562-0905

Регіональна ЕКОНОМІКА

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Заснований у листопаді 1996 року

Виходить щоквартально

Зміст

Інтеграційний вибір України: соціальні, економічні, екологічні наслідки (регіональний вимір).....	7
Проблеми територіального розвитку	
<i>Крупін В.С.</i> Зовнішньоекономічний вектор розвитку сільських територій Карпатського регіону України	40
<i>Колодійчук І.А., Морська Т.В.</i> Напрями та інструменти удосконалення державної підтримки гірського сільського господарства	48
Інвестиційна та інноваційна діяльність	
<i>Павлов В.І., Ляхович О.О.</i> Особливості форм державно-приватного партнерства в інноваційній сфері.....	57
<i>Жовтанецький В.І., Заблоцький Б.Ф.</i> Політика інвестицій і зайнятості в системі конвергентного розвитку економіки регіону	66
<i>Вознюк М.А.</i> Тенденції інвестиційно-інноваційного розвитку Львівської області.....	73
Соціальна політика	
<i>Малиновська О.А.</i> Трудові мігранти та їхній внесок у соціально-економічний розвиток України	82
<i>Борщевський В.В., Злидник Ю.Р.</i> Аксіологічні засади формування людського потенціалу сільських територій: євроінтеграційний контекст	94
Фінанси і банківська справа	
<i>Савченко Т.Г.</i> Розробка експліцитного правила монетарної політики для економіки України.....	105
<i>Жук М.О., Здрок В.В.</i> Аналіз платоспроможності позичальника – представника домогосподарства за допомогою економетричних моделей бінарного вибору	114
<i>Колчар Ю.О.</i> Методичний підхід до визначення ставки дисконтування для оцінки нематеріальних активів банку у межах доходного підходу	123

<i>Прунцева Г.О.</i> Концептуальна модель управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств	130
<i>Ланішко З.Я.</i> Реалізація механізму емісії муніципальних облігацій на фінансовому ринку України.....	136
<i>Радіонов Ю.Д.</i> Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: роль в соціально-економічному розвитку регіонів та проблеми ефективного використання коштів.....	145
<i>Дзедзик І.Б.</i> Причини та проблеми виникнення банкострахування в Україні	154
Зарубіжний досвід	
<i>Асаул А.М., Балакіна Г.Ф., [Соян М.К.]</i> Економічні аспекти російського федералізму	161
<i>Куліш І.М.</i> Напрями підвищення конкурентоспроможності сільських територій України в контексті використання досвіду Бразилії та Аргентини.....	169
Наукові повідомлення	
<i>Максимів Ю.В., Попадинець Н.М.</i> Методичні підходи до аналізу забезпеченості деревинними відходами виробництва твердого біопалива	178
<i>Скорород І.С.</i> Роль транскордонного співробітництва у формуванні та розвитку ринку екологічних послуг в Україні.....	185
<i>Гвоздович Ю.О.</i> Напрями підвищення рівня інноваційного потенціалу молоді регіону: фінансовий та організаційний аспекти	192
<i>Шендер А.Р.</i> Оцінювання регіональних ринків освітніх послуг у сфері вищої освіти в умовах активного впливу зовнішнього середовища	199
Інформація	
<i>Садова У.Я., Біль М.М.</i> Міграційні процеси в Україні: сучасні виклики та регіональна специфіка (за результатами II Міжнародної науково-практичної конференції).....	211
Рецензії	
<i>Башнянин Г.І.</i> Актуальне дослідження розвитку інформаційного суспільства.....	222
Пам'яті вченого	
Пам'яті професора П. Ю. Беленького.....	225
Автори номера	227

**Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам:
роль в соціально-економічному розвитку регіонів та
проблеми ефективного використання коштів**

Здійснено аналіз структури міжбюджетних трансфертів. Встановлено причини росту видів та обсягів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам за останні десять років та їх вплив на соціально-економічний розвиток територій. Досліджено причини неефективного використання коштів субвенцій та запропоновано заходи щодо покращення ефективності управління бюджетними коштами.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, трансферти з державного бюджету, субвенції, державний бюджет, місцеві бюджети, неефективне використання коштів.

Основою розвитку будь-якої держави є фінанси, значна їх частина зосереджується у бюджетах різних рівнів. Бюджет потрібен кожній державі для задоволення її економічних, соціальних та політичних функцій. Проблеми, пов'язані з бюджетом, стосуються кожної людини, адже держава, перерозподіляючи ВВП, безпосередньо впливає на рівень доходів населення, структуру виробництва економіки, сприяє розвитку продуктивних сил, впливає та / або регулює соціально-економічні процеси. Вирішення бюджетних проблем забезпечує соціальну стабільність у країні і є свідченням, що бюджет є ключовим знаряддям впливу на фінансову самостійність, соціально-економічний розвиток територій, підвищення добробуту громадян.

За роки незалежності в Україні змінилась бюджетна система, проте ще й досі існує багато невирішених проблем, у тому числі в сфері міжбюджетних відносин.

Система міжбюджетних відносин за допомогою інструменту – міжбюджетних трансфертів (дотації, субсидій, субвенції) забезпечує вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку й подолання вертикальних і горизонтальних фінансових дисбалансів. Ці дисбаланси виникають через те, що економічні можливості і фінансовий потенціал регіонів досить різні та й потреби не усіх однакові.

У більшості європейських країн поширений процес бюджетної децентралізації, що означає розширення повноважень місцевих органів влади. Бюджетна децентралізація змінює співвідношення впливу центральних і місцевих органів державної влади на макроекономічну ситуацію. Децентралізація забезпечує простоту й об'єктивність розподілу трансфертів, і саме з нею більшість науковців пов'язує процеси демократизації суспільства, забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів.

За твердженням О. О. Непочатенка, політична і економічна самостійність місцевих органів влади є найважливішим критерієм демократизації суспільства [3, с. 16].

Як зазначає О. О. Сунцова, загальний стан розвитку фінансової системи держави та оцінка її ефективності за умов забезпечення соціально-економічного розвитку значною мірою залежать від того, які фінансові ресурси та важелі є у розпорядженні центральних та місцевих органів влади [5, с. 83].

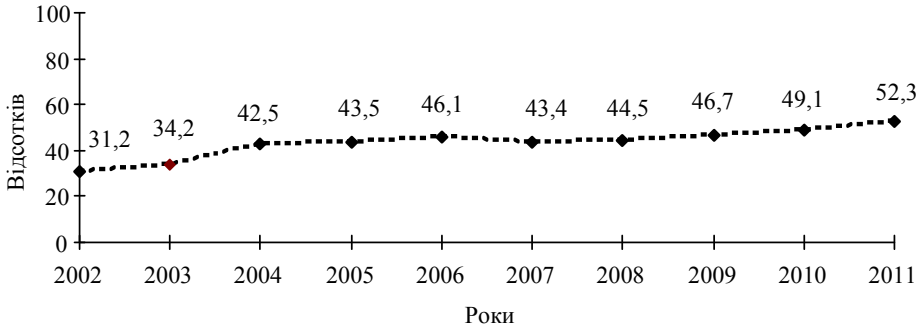

Рис. 1. Частка трансфертів з державного бюджету у структурі доходів місцевих бюджетів

Побудовано за даними Висновків Рахункової палати щодо виконання Державного бюджету України за 2007 р., 2008 р., 2009 р., 2010 р., 2011 р. – К. – 63 с. 57 с. 55 с. 63 с. 65 с. (с. 55); (с. 51); (с. 48); (с. 58); (с. 57).

В Україні, поки триває дискусія між вченими-економістами, державними діячами і політичними партіями щодо переваг і недоліків бюджетної децентралізації, фактичний стан справ вказує на посилення процесів централізації бюджетної системи.

Як видно з даних рис. 1, частка міжбюджетних трансфертів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів за десять років становила в середньому 43,3 відсотка. Тобто, за 2002–2011 рр. цей показник весь час підіймався по висхідній. Лише у 2007 р. порівняно з 2006 р. частка трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів скоротилась на 2,7 відсоткового пункту. Проте, з 2008 р. цей показник лише зростає. Якщо у 2002 р. частка трансфертів з державного бюджету становила 31,2 відс., то у 2011 р. цей показник зріс на 21,1 відс. пункту і становив 52,3 відс., що забезпечило більше половини всіх доходів місцевих бюджетів.

Україна, як і інші країни світу, застосовує систему міжбюджетних фінансових трансфертів, яка на сьогодні характеризується наявністю цілого комплексу невирішених проблем. Причому ці проблеми мають як суто національні особливості, так і пов'язані з самою сутністю і суперечливим характером міжрівневих трансфертів. З одного боку – це ефективний інструмент вирівнювання статичного і динамічного дисбалансів місцевих бюджетів, а також регіональних диспропорцій розвитку, а з іншого – інструмент маніпуляцій і впливу центрального уряду на місцеву владу [1, с. 57].

Серед вчених, які досліджували і зробили значний внесок у теорію розвитку бюджету і бюджетних взаємовідносин, відомі роботи В. Баранової, І. Запатріної, В. Кравченка, І. Луніної, А. Лаврова, О. Любіча, С. Слухая, В. Федосова, І. Чугунова та ін. Утім, в Україні бракує наукових досліджень, присвячених розвитку міжбюджетних відносин в нинішніх умовах соціально-економічних перетворень. Потребує додаткового дослідження проблема створення ефективної моделі міжбюджетних відносин та його впливу на підвищення рівня і якості життя населення, незалежно від місця проживання громадян.

Актуальність даного питання полягає ще й тому, що із зростанням обсягів трансфертів питома вага субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам весь час піднімається по висхідній. Наприклад, у 2010 р. субвенції становили 43,1 відс., або 33 млрд. 543,0 млн. грн. від усіх

трансфертів, а в 2011 р. цей показник зріс на 9,0 відсоткових пункта і становив – 52,1 відсотка, тобто сягнув 46 млрд. 761,4 млн. грн. від наданих з державного бюджету трансфертів місцевим бюджетам.

У 2012 р. ситуація практично не змінилась, а отже, з наданих із державного бюджету місцевим бюджетам 124 млрд. 459,6 млн. грн. трансфертів, що склало 55,3 відсотка доходів місцевих бюджетів, питома вага субвенцій у загальній структурі бюджетних трансфертів становила 51,3 відсотка, або 63 млрд. 833,3 млн. грн. і зросла порівняно з 2011 р. на 17 млрд. 071,9 млн. грн., або на 26,7 відсотка.

З огляду на зазначене, метою статті є дослідження ефективності використання коштів субвенцій, їх впливу на результативні показники соціально-економічного розвитку територій.

Як стверджує О. О. Непочатенко, ефективність бюджетної політики на місцевому рівні є наслідком дії суб'єктивних факторів і процесів на всіх стадіях бюджетного циклу. З огляду на зазначене, дуже важливо діалектично поєднати «змістову» та «формальну» складові бюджетних відносин на місцевому рівні управління, спрямувавши його на комплексне вирішення програм соціального та економічного розвитку територій [3, с. 11].

Дослідження тенденцій різких змін у сфері міжбюджетних відносин і структурі інвестицій вказують, що вони розпочалися не сьогодні. Зростання обсягів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам суттєво збільшились, наприклад, починаючи з 2004 р., коли таке джерело капітальних видатків, як державні централізовані капітальні вкладення, взагалі зникли. Натомість, зросли обсяги інвестицій шляхом надання з державного бюджету місцевим бюджетам субвенцій на виконання інвестиційних програм (проектів).

Тенденції росту такого виду міжбюджетних трансфертів, як субвенції, різко піднялась вгору. Наприклад, розмір цих трансфертів у 2004 р. порівняно з 2002 р. збільшився майже вдвічі і сягнув суми 15,9 млрд. грн. Кількість видів субвенцій зросла з 15 у 2002 р. до 68 у 2004 р. У загальній сумі видатків місцевих бюджетів питома вага трансфертів у 2004 р. зросла до 42,5 відсотка (рис. 1).

Якщо порівнювати обсяги субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, виділені у 2012 р. порівняно з 2004 р., то побачимо, що вони

Рис. 2. Надано трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам Побудовано за даними Висновків Рахункової палати щодо виконання Державного бюджету України за 2009, 2010, 2011 рр. - К. 55 с., 63 с., 65 с. (с.48), (с.58), (с.58).

виросли у вісім разів. Ця тенденція обумовлює актуальність даного питання та його детального дослідження з метою визначення впливу на соціальні та економічні процеси в регіональному зрізі.

Слід зазначити, що кошти субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам спрямовуються на різні напрямки суспільного життя регіонів від забезпечення виконання державних гарантій з надання пільг, субсидій, допомоги окремим категоріям громадян, які мають право на їх отримання до погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, що виробляється, транспортується та постачається населенню, на придбання витратних матеріалів та медичного обладнання для закладів охорони здоров'я, на виконання інвестиційних програм (проектів), на будівництво мостів, метрополітену, соціально-економічний розвиток, на реалізацію пріоритетів розвитку регіонів тощо.

В умовах низької фінансової забезпеченості місцевих бюджетів субвенції з державного бюджету дають можливість розв'язувати гострі проблеми соціально-економічного розвитку сіл, селищ, міст, обласних центрів, поліпшувати їх інвестиційну привабливість для залучення додаткових інвестицій, створювати додаткові робочі місця та досягати повної продуктивної зайнятості населення, підвищуючи доходи громадян. За рахунок коштів субвенцій формується сучасна база готельно-туристичних та санаторно-курортних комплексів для якісного відпочинку туристів та лікування громадян.

Практично кошти субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам йдуть на фінансування будівництва доріг, мостів як комунального, так і державного значення, капітальний ремонт шкіл, дитячих садків, фельдшерсько-акушерських пунктів, лікарень, ремонт котелень, реставрацію пам'яток архітектури, забезпечення громадян централізованим газо-, електро-, водопостачанням і т. ін.

За рахунок коштів субвенцій відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» та Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. створюються умови для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України, забезпечується виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку. Ці кошти, як свідчать результати нашого дослідження, сприяють вирішенню питань екологічної безпеки, модернізації транспортної інфраструктури, підвищенню рівня та якості життя населення.

Проте існує низка проблем, пов'язана з ефективністю використання бюджетних коштів. Так, результати аудиторських перевірок доводять, що ефективність та результативність використання коштів субвенцій не дуже висока, а отже мета, на яку виділяються з державного бюджету кошти субвенцій, не досягається. Наскільки і чому неефективно використовуються кошти субвенцій, ми спробували розібратись і дослідити дане питання.

Так, за даними Рахункової палати, мають місце численні та системні факти порушень та неефективного використання коштів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам. Наведемо деякі приклади. Севастопольська міська держадміністрація, виконком Феодосійської міськради та виконком Гвардійської селищної ради Сімферопольського району протягом 2010-2012 рр. не забезпечили належного контролю за своєчасним і законним використанням коштів субвенції (130 млн. грн.), виділеної місцевим бюджетам на розвиток соціально-економічної сфери

Севастополя та інших населених пунктів, в яких дислокуються військові формування Чорноморського флоту РФ на території України.

Під час контрольного заходу встановлене неефективне управління 19,6 млн. грн., які не були вчасно освоєні у відповідному бюджетному періоді розпорядниками коштів. Виявлені також бюджетні порушення на 32 млн. грн. при виконанні будівельних робіт, зниження облікової вартості активів на 15,9 млн. грн. У результаті будівництво окремих соціально важливих об'єктів своєчасно не завершено [7].

Держадміністрації Львівської, Рівненської і Тернопільської областей не забезпечили належного управління та ефективного використання майже 33 млн. грн. (30 відс.) субвенції, виділеної у 2011 р. з державного бюджету на реалізацію пріоритетів розвитку цих регіонів.

Протягом 2011 р. не використано і повернено до державного бюджету 10 млн. грн., і це при тому, що місцеві бюджети наприкінці 2011 року заборгували підрядним організаціям 4,1 млн. грн.

Надана субвенція не стала стимулом, зокрема до розбудови й модернізації транспортної інфраструктури, розвитку високопродуктивного агропромислового виробництва, туристичного та курортно-рекреаційного комплексу, які визначені як пріоритетні напрями для зазначених областей у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. [4].

Найважна в Україні система управління коштами субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг і субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг містить низку недоліків і проблем щодо забезпечення справедливості при її використанні.

Під час контрольного заходу з'ясовано, що низка правових норм передбачає надання пільг окремим категоріям громадян, які не є соціально вразливими верствами населення, і породжує нерівність при їх одержанні. Допомогу отримують як безпосередньо пільговики, так і члени їхніх сімей, причому без обмеження норм споживання послуг і розмірів доходів цих сімей.

Механізм компенсування недоотриманих доходів відповідним комунальним підприємствам за надані ними послуги пільговикам призводить до утворення кредиторської заборгованості та неефективного управління коштами субвенції. Серед головних причин цього – використання клірингових розрахунків (заліків) бюджету з підприємствами – надавачами комунальних послуг і обмеженість надання субвенції грошовими коштами. В результаті протягом 2011 р. заборгованість місцевих бюджетів перед підприємствами – надавачами послуг за коштами субвенції зросла на 535,8 млн. грн. Водночас планові показники виділення асигнувань за субвенцією не виконані на 448,2 млн. грн. Це негативно позначається на фінансових результатах діяльності відповідних підприємств та на якості надання послуг населенню [6].

Проблеми неефективного використання міжбюджетних трансфертів вказують на серйозні вади в сфері управління бюджетними ресурсами, адже в сучасному світі не обсяги коштів, а скоріше за все, ефективно ними управління забезпечують рівень соціально-економічного розвитку територій і досягнення кращих результативних показників у стандартах життя.

Аналіз причин неефективного використання коштів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам свідчать, що ці проблеми виникають як з вини органів місцевого самоврядування, так і центральних органів виконавчої влади. На рівні центральних органів влади ми виділили

два напрямки осередків, що створюють перепони для неефективного та нераціонального використання коштів субвенцій, а саме: недопрацювання Кабінету Міністрів України та інших міністерств і відомств – головних розпорядників коштів субвенцій.

Серед найбільших прорахунків Кабінету Міністрів України є:

- не розробка порядків та умов надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, відповідно до вимог Бюджетного кодексу України;
- затверджені Кабінетом Міністрів України порядок і умови надання субвенції дозволяють використовувати її кошти на ті ж цілі, що передбачені іншими субвенціями. А це не дає можливості планувати та спрямовувати кошти субвенції на розбудову пріоритетних напрямків розвитку регіонів – сучасної індустрії, розвиток морського господарства та машинобудування, експортоорієнтованого суднобудування та суміжних галузей, високопродуктивного аграрного виробництва, розбудову та модернізацію транспортної інфраструктури, що визначені «точками росту» державними і регіональними стратегіями розвитку зазначених регіонів;
- при затвердженні порядку використання коштів не конкретизовано напрями по кожному об'єкту на виготовлення проектної документації чи на виконання будівельно-монтажних робіт, тобто не видно чіткого розподілу цільового призначення коштів субвенції;
- визначення напрямів спрямування субвенції з державного бюджету здійснюється за відсутності критеріїв та пріоритетів.

Міністерства та відомства – головні розпорядники коштів при використанні субвенцій допускають:

- застосування недосконалого порядку перерахування субвенцій, який містить непрозорий та громіздкий механізм проведення за рахунок коштів субвенцій взаємозаліків між учасниками розрахунків;
- нерівномірне перерахування коштів субвенції та переважно у другому півріччі року, що створює умови непрогнозованості фінансування видатків та не своєчасне освоєння бюджетних коштів;
- неналежний контроль за виконанням обсягів робіт на об'єктах, у тому числі за затвердженням титулів будов (перехідних будов), оформленням в установленому порядку дозвільної та проектно-кошторисної документації;
- зволікання з термінами щодо визначення напрямів спрямування коштів субвенцій, і як результат – фактичне фінансування розпочинається у другому півріччі, що ускладнює процес освоєння отриманих коштів, своєчасне виконання будівельно-монтажних робіт та стає причиною постійних залишків неосвоєних коштів на рахунках у розпорядників коштів та замовників будівництва.

Проте найчастіше допускають різного роду зловживання при використанні коштів субвенцій, є прорахунки та недопрацювання місцевих органів влади. Серед недоліків:

- не забезпечується належне управління коштами субвенції та дотримання при їх використанні законодавства у сфері будівництва та з питань бухгалтерського обліку;
- не розробляються або не своєчасно розробляються та затверджуються проектно-кошторисні документації, інші необхідні дозвільні документи, не проводиться державна експертиза проектів та процедур державної

закупівлі, що в кінцевому результаті призводить до неосвоєння коштів субвенції;

- допускаються прорахунки при формуванні переліків об'єктів, що спричиняє розпорошення коштів між численними об'єктами з низьким ступенем будівельної готовності;
- недоотримання планових бюджетних призначень;
- недотримання вимог затверджених Кабінетом Міністрів України порядків про формування переліків об'єктів та їх співфінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів. У результаті створюються умови для несвоєчасного фінансування пускових об'єктів;
- за відсутності проектно-кошторисної документації до переліку об'єктів включаються нові об'єкти, які упродовж року коригуються та уточнюються. Це веде до розпорошення коштів, низького рівня освоєння, росту незавершеного будівництва та низької здачі пускових об'єктів;
- допускається несвоєчасна реєстрація фінансових зобов'язань, затримки з укладенням договорів на проведення відповідних робіт і невиконання передбачених договорами умов;
- систематичне формування значних сум залишків на рахунках розпорядників коштів і одержувачів, які впродовж тривалого періоду не використовуються;
- розпорядники коштів нижчого рівня не підпорядковані і не координують свою діяльність через головного розпорядника коштів, а це не дає можливості останньому здійснювати контроль за ефективним використанням коштів субвенції.

Серед іншого й органи Державної казначейської служби спонукають до незаконних та неефективних дій при використанні коштів субвенцій. Наприклад, за відсутності необхідної документації (висновку державної експертизи проектів, титулів будов, дозвільних документів на будівництво та реконструкцію об'єктів), як це передбачено пунктами 8 і 9 постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1764 «Про порядок державного фінансування капітального будівництва», допускається фінансування за рахунок коштів субвенцій видатків на капітальне будівництво, реконструкцію об'єктів тощо. Органи Державного казначейства не завжди реагують на факти тривалих затримок коштів субвенції на рахунках розпорядників коштів різних рівнів та не інформують місцеві органи влади про це для термінового вжиття невідкладних заходів зі зменшення залишків коштів на рахунках, що свідчить, з одного боку, про недосконалість схеми проходження коштів субвенції в органах Держказначейства, а з іншого, затримка з їх надходженням до безпосередніх одержувачів у кінцевому результаті негативно впливає на стан виконання будівельно-монтажних робіт. Постійні залишки коштів на рахунках розпорядників коштів в органах Держказначейства, низькі темпи освоєння отриманих коштів в умовах обмеженого бюджетного фінансування свідчать про відсутність оперативності процесів управління фінансовими ресурсами та ефективного й раціонального використання коштів субвенцій.

На наш погляд, вирішення проблеми ефективного використання коштів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам лежить у площині вжиття комплексних заходів щодо створення єдиної ефективної системи розподілу та надання коштів субвенцій для здійснення заходів соціально-економічного розвитку регіонів, усунення випадків фінансування заходів

з різних джерел, визначення оптимальних шляхів розв'язання існуючих в регіонах проблем, зосередження ресурсів на пріоритетних напрямках регіонального розвитку, визначених в стратегічних документах.

Економічні, соціальні та екологічні питання і шляхи їх вирішення взаємопов'язані та потребують комплексного програмного підходу, який дозволив би визначити програмні цілі сталого розвитку і встановити напрями, шляхи, заходи і засоби їх досягнення [2, с. 6].

Кабінету Міністрів України при розробці порядків та умов надання коштів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, розподілі обсягів фінансування об'єктів за рахунок коштів субвенцій необхідно дотримуватись вимог Бюджетного кодексу України та застосовувати критерії відбору об'єктів та заходів. Органи місцевого самоврядування повинні неухильно виконувати порядки та умови надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, в тому числі щодо співфінансування з місцевих бюджетів та наявності проектно-кошторисної документації.

Необхідно посилити відповідальність головних розпорядників коштів за здійснення належного контролю на об'єктах, що фінансуються за рахунок коштів субвенцій з державного бюджету, у тому числі за затвердженням титулів будов (перехідних будов), оформленням в установленому порядку дозвільної та проектно-кошторисної документації, своєчасного і належного проведення процедур закупівель робіт, товарів і послуг, цільового та ефективного використання коштів субвенцій. Забезпечувати повноту освоєння коштів субвенцій, а також своєчасного введення в експлуатацію завершених об'єктів.

Необхідно спільними зусиллями усіх учасників бюджетного процесу забезпечити обґрунтоване формування переліків об'єктів та концентрацію фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів на пускових об'єктах за напрямками, які визначені найпріоритетнішими для кожного з регіонів України.

Висновки. Надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам є ключовим фактором покращення якості надання соціальних послуг населенню у сферах охорони здоров'я, освіти, житлово-комунального господарства, соціально-економічному розвитку регіонів. Види і обсяги субвенцій щорічно зростають. Це свідчить, з одного боку, що субвенції, як один із видів міжбюджетних трансфертів, є серйозним фактором підтримки місцевих бюджетів та забезпечення їх фінансової стійкості, а з іншого, бюджетна централізація в Україні з кожним роком посилює свої позиції.

Проте із зростанням обсягів субвенцій ефективність використання коштів є досить низька, про що свідчать результати аудиторських перевірок. Встановлені причини неефективного використання коштів свідчать про низьку виконавську дисципліну усіх учасників бюджетного процесу. Проблеми раціонального використання бюджетних коштів негативно впливають на якість надання гарантованих державою соціальних послуг населенню, створення сучасної інфраструктури та сприятливого інвестиційного середовища, що впливає на основи формування конкурентоспроможної економіки.

Усунення недоліків, що заважають ефективному використанню коштів субвенцій та посилення відповідальності розпорядників коштів за своєчасне і якісне прийняття управлінських рішень має забезпечити ефективність використання коштів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам. В свою чергу, це покращить результативні показники

виконання бюджетних програм, а відтак сприятиме підвищенню рівня та якості життя громадян у кожному регіоні України.

Список використаних джерел

1. Деркач М. І. На часі зміни: проблеми і перспективи фінансової системи України : [монографія] / М. І. Деркач, М. В. Ігнатенко, Н. В. Стукало. – Дніпропетровськ : ТОВ «Типографія Стиль», 2007. – С. 57. – 208 с.
2. Кравців В. С. Концептуальні засади розробки та реалізації державної програми сталого розвитку Українських Карпат / В. С. Кравців, П. В. Жук // Економіка України. – 2013. – №1. – С. 6. – С. 4-11.
3. Непочатенко О. О. Стан та перспективи розвитку фінансової системи України : [монографія] / під ред. О. О. Непочатенко – Умань : Вид-ць «Сочінський», 2012. – С. 16. – 324 с.
4. Одновекторність використання субвенції в регіонах. Рахункова палата України. К., 2012. – Режим доступу : [.http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16740328](http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16740328).
5. Сунцова О. О. Фінансові аспекти соціально-економічного розвитку держави та її регіонів : [монографія] / О. О. Сунцова. – К. : Міністерство освіти і науки України, УкрІНТЕІ. – 2009. – С. 83. – 300 с.
6. Система надання житлових пільг і субсидій – не все справедливо. Рахункова палата України. К., 2012. – Режим доступу : <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16740208>.
7. Через організаційні прорахунки – об'єкти не добудовані. Рахункова палата України. К., 2012. – Режим доступу : <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16740685>.

Радионо́в Ю. Д. Субвенции из государственного бюджета местным бюджетам: роль в социально-экономическом развитии регионов и проблемы эффективного использования средств.

Осуществлен анализ структуры межбюджетных трансфертов. Установлены причины роста видов и объемов субвенций из государственного бюджета местным бюджетам за последние десять лет и их влияние на социально-экономическое развитие территорий. Исследованы причины неэффективного использования средств субвенций и предложены мероприятия по улучшению эффективности управления бюджетными средствами. Ключевые слова: межбюджетные отношения, трансферты из государственного бюджета, субвенции, государственный бюджет, местные бюджеты, неэффективное использование средств.

Radionov Yu. D. Subventions from the State Budget to Local Budgets: the Role in Socio-Economic Development of Regions and Problems of Effective Use of Funds.

The analysis of the inter-budget transfers' structure is carried out. The reasons for the growth of types and volumes of subventions from the state budget to local budgets for the last ten years and their influence on the socio-economic development of the territories are established. The reasons of inefficient use of subventions are researched and measures to improve the efficiency of budgetary funds management are researched.

Key words: inter-budget relations, transfers from the state budget, subventions, state budget, local budgets, inefficient use of funds.

Надійшло 26.06.2013 р.